

קניין תורה

יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" ד"ק תולדות אהרן
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת בהעלותך תשפ"ה

• עמוד הש"ס לשבוע הבעל"ט: בבא מציעא קא. - בבא מציעא קיא.

• עיונים והארות בסדר לימוד ושינון 'עמוד היום'

לשלח השבת

מופתים - ודפי גמרא

לרגל ח"י סיון, יומא דהילולא
של הרה"ק מראדושיץ זי"ע

"המופתים בראדושיץ התגלגלו מתחת לרצפה" אמרו, המופתים הרבים שהיו שם היה מבהיל. "היו צדיקים שהלכו באיתגליא, ופעלו ישועות ומופתים למעלה מדרך הטבע ובגלוי, וברכתם העלתה ארוכה ומרפא לכל דבר, כמו הרה"ק רבי מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע והרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע שריפא בידי הקדושים, [והעיד שקיבל כח זה מהרה"ק מקאזניץ זי"ע]. ובמיוחד הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע שהראה מופתים גלויים.

"ולעומת זה שנהגו יותר באיתכסיא, שאף שפעלו ישועות רבות, הלבשו זאת בדרך כלל בדרך הטבע ע"י רפואות והדרכות שונות, ועיקר עבודתם היתה ע"י הרבצת תורה ויראת שמים בתלמידיהם, ועל ידי כך להעלותם על דרך המלך" במיוחד היה הרה"ק מראדושיץ זי"ע בעשיית מופתים, והתפרסם מאד כפועל ישועות ומחולל נפלאות. מסופר שפעם שאל אותו תלמידו הרה"ק ה'תפארת שלמה' מראדומסק זי"ע, מדוע הוא הולך כל כך בדרך הנפלאה בחלוקת ישועות ומופתים גלויים, ותחת זאת היה צריך להפיץ יותר אמונה ויראת שמים בין תלמידיו, כפי שנהג באמת ה'תפארת שלמה' שהירבה באמירת דא"ח והדרכות לתלמידיו כדי להכניס בקרבם יראת שמים. והשיב לו הרה"ק מראדושיץ, שנתנו לו מתנה מן השמים שהוא יפעל מופתים ונפלאות בהשפעת ישועות ורפואות, ועל ידי כך יכירו וידעו שיש מנהיג לבירה, ויבואו מכך לאמונה ויראת שמים" (הדעה והדבור).

בצערותיו, לפני שיצא שמו לתהילה ונתמנה לרבי, התגורר ב'חאמעלניק' וחי בעניות גדולה, וכינוהו אז "בערל בטל". קבלה קיבל אז על עצמו שלא יבקש מאומה מבשר ודם, ובגלל כך קרה פעם מקרה שבו כמעט גווה מרעב, וברגע האחרון ניצל בדרך נס. הכינוי "סבא קדישא" הוצמד לו לאחר מכן, כאשר נודע כבעל מופת גדול. היו אף שכיניו "הבעש"ט הקטן" בגלל המופתים הרבים שעשה.

כדי להמחיש עד כמה היה מפורסם כעושה מופתים יש ללמוד ממעשה שהיה אצל הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שפעם הזכירו לפניו מקרה קשה מאד והפצירו בו שיפעל עבורו ישועה, משחזרו והפצירו בו שוב ושוב, אמר להם המהרי"ד "וכי הרבי מראדושיץ אני?" כמי שאומר שהרה"ק מראדושיץ היה בכוחו להמשיך ישועה אף בדברים שהיו למעלה מדרך הטבע.

לעומתו הרבי מקאצק, ה"ה הרה"ק רבי מנחם מנדל זי"ע, המכונה 'השרף מקאצק' החדיר בתלמידיו שיתאמצו לעבוד את ה' בכל כוחם ומאודם, ותבע משומעי לקחו לעבוד את ה' עבודה תמה בכל לבם ונפשם, ולא היה מתעסק לפעול נפלאות וישועות בענינים גשמיים.

בעיני חסידים היה נראה הנהגותיהם של צדיקים אלו כחילוקי דעות, אך הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע עמיתו ותלמידו של ה'שרף' זי"ע הסביר, שעל פי האמת אין חילוק ביניהם רק הרה"ק מראדושיץ מקרב את ישראל לאביהם שבשמים

חדושתא דאורייתא

נערך ע"י הרד"ג ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

בירור בנושא: מים הנוטפים מן המזגן האם מותר בטלטול? ~ והאם מותר להניח כלי לקבל המים ~

מים שנוטף מהמזגן - לדעת רוב פוסקי זמנינו - נחשב כנוזל גמור, ודינו כמוקצה ואסור לטלטל בשבת.

הלכה כרבי שמעון שאין מוקצה בנוזל:

והנה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון על מאכל שהיה ראוי לאדם בבין השמשות, ובשבת נעשה ראוי רק למאכל בהמה, האם אסור בטלטול משום נוזל^א. - והלכה כרבי שמעון שאין מוקצה בנוזל^ב.

בנוזל גמור גם לרבי שמעון אסור:

אבל כל זה בדבר שהיה בעולם ונשתנה לדבר אחר, כגון ממאכל אדם למאכל בהמה וכדו'. אבל דבר שלא היה בעולם כלל ונוצר בשבת, אף רבי שמעון מודה שאסור משום נוזל^ב. ויותר מזה מצינו שעצים שהוסקו ונעשו לאפר, חשיב כנוזל גמור, ואסור בטלטול אפילו לדעת רבי שמעון, שגם זאת חשיב כאילו נוצר דבר חדש, שמתחילה היו עצים ונהפכו לאפר^ג.

האם מי גשמים שירד בשבת חשיב כנוזל:

ולכאורה לפי זה: מי גשמים שיורדים בשבת, חשיב כנוזל, כיון שנוצר בשבת, שנתהפך מענן למטר. כל כבר קבעו חז"ל (עירובין מו.) שמותר לטלטל מטר שירד בשבת ואין בזה חשש נוזל, שהגשם פקיד בתוך הענן ולא בלוע בתוך הענן, ולכן לא חשיב כנוצר דבר חדש בשבת^ד.

ואף אם בבין השמשות עדיין לא היו עננים בעולם, לא חשיב כנוזל. שאף שלא היו העננים, מכל מקום המים שזמנו נעשה אחר כך העננים, היו כבר בעולם, ולכן לא חשיב כנוזל^ה. והפמ"ג (פתחיה להל' יו"ט אות כט) שכתב שהגשם חשיב כנוזל גמור ואסור בטלטול ע"ש, הם נגד סתימת כל הפוסקים שלא חשיב כנוזל ומותר בטלטול.

מים שנוטף מן המזגן הוא דומה למציאות של גשם:

והנה יש רוצין לומר שאף המים הנוטף מן המזגן לא חשיב כנוצר דבר חדש, אלא דומה ממש להגשם שקבעו חז"ל שאין חשיב כנוזל ודבר חדש. שהנה דרך ירידת הגשם, שעולה אדים מלחות אויר העולם, וכיון שלמעלה הוא מקום קריר הרי זה מתהפך לטיפות קטנות של מים ונוטף על הארץ, וכמפורש בפסוק "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה" (בראשית ב' ו').

וכן נוצר המים של המזגן שנאסף לתוכו הלחות הנמצא באויר הבית, וכיון שיש בתוכו אויר קר הרי זה מתהפך לטיפות מים ונוטפים ממנו, ונמצא שאין חשיב כנוזל ומותר בטלטול^ו.

יש חילוק גדול בין ענן ללחות שנמצא באויר שאין נראה לעין האדם:

אבל למעשה יש לדחות שיש חילוק גדול בין ענן שכבר נתהפך למציאות של מים הנראה לעין האדם, רק כיון שהם טיפות קטנים מאוד מאוד אינו נוטף על הארץ, ולכן קבעו חז"ל שלא חשיב כנוזל.

א. במס' שבת (קנ"ג) שנינו שם פלוגתא רבי יהודה ורבי שמעון, ונחלקו שם בגמ' האם הלכה כרבי יהודה או כרבי שמעון ע"ש.

ב. כמבואר בס"י שח (סוף כו), ודוקא בשבת אבל ביו"ט מחמירין בנוזל כרבי יהודה כמבואר במשנב"ס סי' תצ"ה (סוף קי"א), והטעם שהחמירו כמה דברים ביו"ט יותר מבשבת, כדי שלא יזלזלו ביו"ט שהותר אוכל פנש.

ג. כ"כ התוס' במס' ביצה (ב' ד"ה קס"ד).

ד. כמבואר בס"י תצ"ח (סוף טו).

ה. וז"כ בשבלי הלקט (סי' ס"ח) שאין המטר חשיב כנוזל כמו שאמרו חז"ל שם, והעתיקו הבית יוסף (סי' ש"ח).

ו. ומדבריו הגמ' שם הזכירו התוס' שנוזל גמור אסור בשבת, שהרי לכן הוצרכו חז"ל לומר שכבר היה הגשם בתוך הענן, אבל בלא"ה היה אסור לטלטל.

ז. בשבלי הלקט שם כתב שלא חשיב כנוזל אף כשלא היה העננים בכניסת השבת.

ח. ובעיקר נעשה מלחות שעל פני הים שיש שם הרבה לחות באויר, וכמו שאמרו במס' תענית (י"ג) תניא, רבי אליעזר אומר כל העולם כולו ממימי אוקיינוס הוא שותה, שנאמר ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, אמר לו רבי יהושע והלא מימי אוקיינוס מלוחין הן, אמר לו ממתקין בעבים.

ט. כן בירר באריכות יריד הרב הגאון ר' יצחק יעקב כיינס שליט"א בספרו הנפלא ברנה יקצרו (פי"ח סי' ט"ז), ובספר שלמי ידונתן (על מוקצה ח"ג סוף סי' ט) חביא שכן הורה הגאון רבי יהודה שפירא זצ"ל ראש כולל חו"א.

וכן נוטה הגר"צ וועבער שליט"א שם, אלא שהסתפק בזה כיון שכתב החיי אדם (כלל ס"ה סעיף א) שהמים הנוטף מאילן אסור לשתות משום נוזל ע"ש, והעתיקו במשנב"ס סי' ש"י (סוף כ"ב), אבל בספר ברנה יקצרו שם כתב לדחות ראייה זו, שהמים הנוטף מאילן אינו אלא שרף הנוטף מאילן, שנבלע בתוך האילן מלחות האויר ונתהפך ליצירה אחרת של שרף ע"ש.

סיום הש"ס שהושבת

הרה"ג ר' יחזקאל שליט"א זכה לסיים את התלמוד הבבלי כולו בעיון! ששנו ושמתו מרקייע שחקים, מזמין את כל ירדיו ומכריו ל'סיום הש"ס' שיוערך באולם מפואר ורחב ידיים.

הזמין 'קייטרינג' שיכינו מנות יקרות, מנעימי זמר ינעימו בקול, דרשנים וחורזי חרחים מפורסמים יגדילו את כבוד התורה ולומדיה. ואכן באותו ערב נקבצו כולם לשוש איתו משוש.

וכאשר הדרשן המהולל מתחיל לשאת את דבריו - עלטה השתררה על האולם! תקלה כבידה אירעה במערכת העלוקטור, וכשהוזמן הטכנאי קבע שהתיקון יקח לפחות עד הבוקר! בלית ברירה נתפזרו כולם איש לביתו.

[והסיים נערך למחרת בביתו של ר' יחזקאל במנין מצומצם, בצניעות ובענווה, בחדוה פנימית, ובאמת אמרו: לא חסרה השמחה כלום].

השאלה: האם צריך לשלם דמי שכירות על האולם? ומה הדין לגבי תשלום השכר למלצרים, לדרשנים, ולמשוררים?

'מכת מדינה' לעומת 'מכה פרטית':

השבוע למדנו במשנה (קה) "החובר שדה מחברו, ואכלה חגב או שנשרפה, אם מכת מדינה היא - מנכה לו מן חצורו, אם אינה מכת מדינה - אינו מנכה לו מן חצורו".

דהיינו, שהשוכר שדה או חובר -] חובר הוא שוכר שמשלם שכירותו בכמות מסוימת של תבואה מן השדה], ואירע קלקול שלא צמחה התבואה כראוי, אם המכה היא מכה פרטית לשדה זו בלבד, צריך השוכר לשלם את כל דמי השכירות, ואם הקלקול אירע לרוב השדות בבקעה זו, הרי זה מוגדר כ'מכת מדינה', ויכול השוכר לנכות מדמי השכירות ולשלם רק כפי מה שהרוויח מן השדה.

והטעם, שבמכה פרטית אנו תולים שמולו הרע של השוכר היא שגרמה שלא יוכל להשתמש עם השדה, אבל אם כל שדות הבקעה התקלקלו הרי אנו רואים שהקלקול הוא בשדה עצמה, ולכן אין השוכר משלם לו אלא לפי מה שהעמיד לפניו.

מחלוקת הפוסקים בדין 'מכת מדינה':

ולכאורה קשה, מדוע במכה פרטית משלם את מלוא השכירות, הרי למדנו למעלה בך ער. שאם שוכר חמור ומוט בחצי הדרך - אינו משלם אלא על חצי הדרך שהלך כבר, אבל על מה שלא הלך אינו משלם כלום וכל ההפסד על המשכיר, ולמה כאן כל ההפסד על השוכר, במה שונה שכירות שדה משכירות חמור?

ונחלקו רבותינו בביאור העניין:

הרמ"א הביא את דברי שאר בשרי המהר"ם פאדוה"ם שכתב לכאור יש חילוק בין 'לשעבר' לבין 'להבא', שבשכירות חמור הנידון הוא על הפסקת השכירות מכאן והלאה, היינו על חצי הדרך שעדיין לא הלך, אבל הנידון במשנתנו הוא רק על הזמן שעבר, שהרי משנתנו מדברת במי שחבר שדה, והחובב והשדפון באו אחרי שחזיק כבר בקרקע כל השנה וכל היובל כבר גדל, והרי עכשיו אי אפשר כבר לחזור בו על העבר, ויכול צריך לשלם שכירות על זה. ובזה יש הבדל שאם היא מכה פרטית, צריך לשלם את כל הסכום, ואם היא מכת מדינה משלם רק כפי כמות התבואה שנשאר לו אחרי המכה, ואכן אם שוכר את השדה לכמה שנים, ואירע הקלקול באמצע הזמן יכול הוא לחזור בו ולהפסיק את השכירות מכאן והלאה ולא לשלם כלום, בין במכה פרטית בין במכת מדינה.

נמצא לשיטה זו: אם שוכר חפץ ואירע קלקול באמצע הזמן, על הזמן שעבר כבר - צריך לשלם שכירות, במכה פרטית כל הסכום, ובמכת מדינה יכול לנכות לפי הקלקול, ועל הזמן שלא עבר עדיין - אינו צריך לשלם כלום בין במכה פרטית בין במכת מדינה.

ועל פרט זה שכתב שמכאן ולהבא אין הבדל בין מכה פרטית למכת מדינה, נחלק עליו רבינו הרמ"א, והוכיח שבמכת מדינה אין הבדל בין לשעבר לבין להבא, שבמכת מדינה מצד אחד אכן השוכר מרוויח שיכול לנכות, אבל מצד שני גם הוא צריך להשתתף בהפסד בזה שהוא משלם על כל הזמן ואינו יכול להפסיק את השכירות, ולפי זה משנתנו מדברת גם על הזמן שעדיין לא עבר, שמי ששוכר שדה לכמה שנים ואירע קלקול באמצע הזמן, במכת מדינה צריך לשלם על כל הזמן שקצבו אלא שמנכה מהסכום כפי ערך הקלקול.

אולם לפי זה שהמשנה מדברת גם על הזמן שעדיין לא עבר, נמצא שעל זה אומרת המשנה שבמכה פרטית משלם כל השכירות, וא"כ נמצא שעדיין קשה הקושיא הג"ל מדוע בחכירת שדה במכה פרטית משלם כל השכירות ובמכת חמור

א. שרית סימן ל"ט, הביאו רמ"א בסיומן ש"כ ס"א.

אינו משלם כלום על הזמן הבא?

וביאר הנהיבות² שהחילוק בין מת החמור לקלקול בשדה הוא, שמת החמור הרי זה הקלקול בגוף החמור שזה שייך למשכיר, ובוה אנו אומרים שהמכה אירע במולו של המשכיר, ולכן השוכר יכול לבטל את השכירות מכאן ואילך ולהתנער מן הפסד, אבל נשדפה או אכלה חגב הם קלקולים בפירות השדה שהם שייכים לשוכר, ולכן על השוכר לקבל את ההפסד ואינו יכול לחזור ולהפסיק את השכירות, ולכן בזה אם היא מכה פרטית, כל ההפסד רק על השוכר, ואם היא מכת מדינה צריכים שניהם להשתתף בהפסד.

נמצא שמכוח מה שרמ"א נחלק על מהר"ם פאדוה"ם לעניין מכת מדינה אם יכול להפסיק את השכירות, ולפ"ו הוא מפרש את המשנה גם לעניין הזמן שלא עבר עדיין, יוצא מזה עוד מחלוקת לגבי מכה פרטית שאירע בפירות השדה, שלפי ה"רם פאדוה"ם יכול להפסיק את השכירות מכאן ואילך, ולרמ"א כיון שאין הקלקול רק בפירות השדה, צריך הוא לשלם את כל הסכום.³

ולכן מי ששוכר שדה לכמה שנים ואירע קלקול באמצע הזמן בפירות השדה, ועדיין נשאר קצת רווח לשוכר:

- על הזמן שעבר כבר - אינו יכול לחזור וצריך לשלם: במכה פרטית - את מלוא הסכום, ובמכת מדינה - כפי ערך הקלקול.
- ועל הזמן הבא, לפי מהר"ם פאדוה"ם - יכול להפסיק את השכירות בכל אופן, ולפי הרמ"א - כיון שהקלקול אינו בגוף השדה אלא בפירותיה אינו יכול להפסיק את השכירות, ולגבי סכום התשלום - במכה פרטית משלם כל הסכום, ובמכת מדינה משלם כפי ערך הקלקול.
- ולהלכה: הסמ"ע והחת"ס⁴ פסקו בדברי מהר"ם פאדוה"ם, והנהיבות פסק כהרמ"א - ולפי זה בנידון דידן בהפקסת האלקטרו שהשכית את קיום האירוע:

- אם התקלה אירעה רק באולם זה - הרי זה נידון כמכה פרטית, ולכן לפי ה"רם פאדוה"ם יכול להפסיק את השכירות ואינו חייב לשלם כלום, ולפי הרמ"א כיון שהקלקול אירע רק בפירות השדה, הרי זה מול השוכר, וחייב לשלם את כל סכום דמי השכירות.
- ואם התקלה אירעה בכל הסביבה - הרי זה נידון כמכת מדינה, ובוה לכו"ר אינו צריך לשלם, לה"רם פאדוה"ם מפני שיכול להפסיק את השכירות, ואף לרמ"א כיון שבמכת מדינה צריך לשלם רק לפי הרווחים שהרוויח, וכאן לא הרוויח כלום שהרי כל האירוע התבטל, לכן אינו צריך לשלם כלום.

מכת מדינה לגבי שכירות פועלים:

והנה הרמ"א הוכיח כשיטתו שבמכת מדינה צריך לשלם גם על להבא ואי אפשר להפסיק את השכירות, מתשובת מהר"ם מרוטנבורג שדן לגבי מלמד שנשכר לשנה, ובאמצע השנה יצא גזירה מהמושל שאסור ללמד תורה, ופסק שצריך לשלם למלמד את כל המשכורת על כל הזמן שנשכר, וזוהי הוכיח שבמכת מדינה אי אפשר להפסיק את השכירות וצריך לשלם על כל הזמן, ודלא כמהר"ם פאדוה"ם.

ב. ש"כ ס"א.

- היינו שנתלכך במי ששוכר חפץ ואירע קלקול חלקי, שלפי מהר"ם פאדוה"ם כיון שאינו יכול להשתמש בחפץ לכל מה שחשב, הרי זה דומה למת החמור דמה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא. אבל הרמ"א ס"ל שכיון שהקלקול הוא רק בפירות הרי זה דומה ל'חלה' החמור, שצריך השוכר לשלם את מלוא הסכום.
- סמ"ע ש"כ ס"א, חת"ס ס"א.

אלא שתמוה, שהרי גם להרמ"א שאי אפשר לחזור מהשכירות, מי"מ הרי נתבאר במשנה שהשוכר מנכה מהשכירות, ולמה אם כן פסק ה"רם מרוטנבורג שמשלם את כל השכר למלמד? וביותר קשה שהרי עד עכשיו ראינו שבמכת מדינה השוכר מפסיד פחות במכמה פרטית, וא"כ קשה שהרי לגבי שכירות פועלים למדנו בך ער: שאם שוכר פועל להשקות שדה ואירע אונס שאינו יכול לעבוד, אין צריך לשלם כלום, וא"כ איך יתכן שבמכת מדינה השוכר יפסיד יותר ויצטרך לשלם כל השכר?

ותירץ הרמ"א, שכל הדין שנתבאר במשנה שבמכת מדינה מנכה מהשכירות אינו אלא בשכירות קרקעות, שכיון שגוף הקרקע עדיין בחזקת המשכיר, לכן אנו אומרים שאם אירע מכת מדינה, הרי זה מוכיח שגם מול המשכיר גרם את הקלקול, אבל בשכירות מטלטלים ושכירות פועלים, כיון שכבר נעשה קנין השכירות ונקנה הדבר לשוכר, ודאי שמוטל השוכר גרם, וצריך השוכר לשלם את כל השכירות⁵, וזהו טעם פסק ה"רם מרוטנבורג לחייב את שוכר המלמד לשלם את כל השכר, ונמצא שבשכירות פועל במכת מדינה יש ב' חסרונות לרעת בעה"ב השוכר את הפועל: מצד אחד אינו יכול להפסיק את השכירות כיון שהוא מכת מדינה, ומצד שני אינו מנכה מהשכר כיון שאינו דומה לשכירות קרקע.

אבל לפי מהר"ם פאדוה"ם שאף במכת מדינה יכול השוכר להפסיק את השכירות מכאן ולהבא, א"כ גם בשכירות פועלים יאה הדין שאם אירע מכת מדינה, יכול להפסיק את השכירות ואינו צריך לשלם כלום מכאן והלאה [ולפ"ו טרורו האחרונים ליישב למה פסק מהר"ם מרוטנבורג שצריך לשלם למלמד על כל הזמן, עיין בהערה⁶]. - והסמ"ע נחלק בין על רמ"א בין על מהר"ם פאדוה"ם וכתב שמשלם מחצית השכר.⁷

נמצא: מי ששוכר פועל ואירע אונס באמצע העבודה שאינו יכול להמשיך כלל בעבודתו, אם האונס הוא אונס פרטי - אין צריך לשלם כלום על הזמן שאינו יכול לעבוד, נכפי שלמדנו בך ער: ואם האונס הוא מכת מדינה - למהר"ם פאדוה"ם גם בזה אינו צריך לשלם כלום, ויכול להפסיק את השכירות, ולרמ"א - משלם את כל המשכורת לכל הזמן שנשכר, ולדעת הסמ"ע משלם מחצית מהשכר.

ולהלכה יוכל המוחזק לומר 'קים לי', שאם השוכר לא שילם לפועלים יכול לעכב את הפרעון, כדעת ה"רם פאדוה"ם, ואם שילם כבר יכול הפועל לעכבו כדעת הרמ"א, אולם מצינו להחת"ס⁸ אף שנתבאר שפסק כה"רם פאדוה"ם עכ"ז כשכא למעשה במכת מדינה שהיה בזמנו בעקבות מלחמת "נפוליאון" מול צרפת על עטרייך בשנת תקפ"ט, שהוא עצמו החמיר לשלם לפועליו כל השכר כדעת רמ"א, ולאחרים היה מורה לבצע פשרה ולשלם מחצית מהשכר.

העולה לדינא:

א. אם התקלה אירעה רק באולם זה - הרי זה נידון כמכה פרטית, ולכן לגבי תשלום דמי השכירות על האולם נחלקו הפוסקים: לפי מהר"ם פאדוה"ם אינו משלם כלום, ולפי הרמ"א משלם הכל נכיון שהמכה היא רק בפירות, ולגבי תשלום משכורת לעובדים - אינו משלם להם כלום, כדיון אונס בשכירות פועל.

ב. ואם התקלה אירעה בכל הסביבה - הרי זה נידון כמכת מדינה, ובוה לגבי דמי השכירות לכו"ר אינו צריך לשלם מומן התקלה, כיון שלא היה לו שום הנאה, ולגבי שוכר העובדים - נחלקו הפוסקים אם משלם הכול או כלום או רק מחצה, ויכול המוחזק לומר 'קים לי', אלא שכתבו הפוסקים לעשות פשרה ולשלם מחצית מהשכר שקצבו איתם. [ובכל אופן אין צריך לשלם אלא כפי שהם היו רוצים לקבל אילו היו להם הצעה לקבל שכר ולהתבטל, ואם נמצא עבודה אחרת אין צריך לשלם כלום, ואם יש מנהג המדינה הולכים אחריו].⁹

- נערך ע"י הרה"ג ר' ראובן יהושע ווייס שליט"א מורה בנתיבות הוראה בדיני 'עובד ומעביד'

ה. ובוה אירבה, אם המכה היא פרטית אין השוכר משלם כלום כפי שלמדנו בך ער, אבל אם המכה היא מכת מדינה, הרי זה מוכיח שזה מול בני העיר שעליהם נגזר שלא יוכלו לעבד שדותיהם או ללמד את בניהם, ולא מסתבר לתלות במול הפועל שאין כי"ק קשר בין כל הפועלים כמו בין כל בני העיר.

ו. הדין כתב שמוכר היה שם שאבי התלמיד לא הודיע למלמד שהוא רוצה לחזור בו עד שהגיע סוף הזמן, ולכן כבר אינו יכול לחזור בו, ולפ"ו אם אכן הודיע מיד שרצה לחזור אינו צריך לשלם מכאן ולהבא, ואינו צריך לשלם כלום, והחת"ס כתב שמלמד דיו כבחר שדה שמשקיע בתחילת הזמן כל כחו ובסוף הזמן המלכאב קל יותר ולכן אינו רוצה לחזור באמצע השנה, ודיונו כמו לשעבר.

ז. סק"ז, עירש שדירמוה למה שלמדנו ער. בספיה סתם דין סתם שמשלם מחצה.

ח. ספר הוכרז עמ' נא. ט. ובגדר מכת מדינה יש עוד הרבה פרטים ושטות דתו בזה פוסק ומצינו בשנת תשי"ב בעקבות מגפת הקורונה: ובשנת תשפ"ד בעקבות המלחמה, לא תקפ"ן, וירחם ה' על עמו, ויושיעם מכל צרותיהם בתשועת שלמים, וכאן כתבנו רק לעורר לב המעיין.

שערים המצוינים בהלכה

נערך ע"י הרב ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

שאלות ותשובות למערכת

קשה לדעת האם מערבין הקמח כדי להטעים המאכל, או להשביע שאז ברכתם 'מזונות' או שמעריבין הקמח רק כדי לדבק המאכל או לייפותו שאז ברכתם 'שהכל', איזה ברכה יש לברך עליו.

תשובה: כל דבר שיש ספק איזה ברכה יש לברך עליו, ברכתו שהכל^א, ולכן גם בזה ברכתו שהכל. אבל טוב להדר ולברך על מאכל שמברכין עליו מזונות, ועל מאכל שמברכין עליו שהכל כדי לצאת מבית הספק^ב.

להניח ספרים תחת המטה שישנים עליו:

שאלה: האם מותר להניח ספרי קודש תחת המטה שישנים עליו.

תשובה: ביו"ד סי' רפב (סעיף ז) מפורש שאסור להניח ספר על המיטה שישבין עליו. אבל לא נזכר שאסור להניח ספר תחת המיטה שישנים עליו.

אבל במסכת סופרים (פ"ג ה"יז) מפורש שאין להניח ספר על המטה, וכן אין להניח ספר תחת המטה ע"ש. ולכן טוב להחמיר משום כבוד הספרים שלא להניח ספרים תחת המיטה.

שערות הפיאות שנסרך במשקפים:

שאלה: שערות הפיאות נסרכו במשקפים, ואם יסירו יתלוש שערות.

תשובה: יש להקל, כיון שאין מכין לתלוש השערות, ואף שהוא בגדר פסיק רישא, יש להתיר פסיק רישא שלא נחא ליה באיסור דרבנן במקום צער^א, ותלישת שער כלאחר יד הוא רק איסור דרבנן.

ונוגע נמי לענין חיכוך כף הרגל, כשיש פסיק רישא שיגרם הוצאת דם או תלישת עור, שכיון שאין מכין לזה ולא נחא ליה, ואין בזה רק איסור דרבנן שהוא מלאכה שאין צריכה לגופה, ויש לו צער כשאין מחכך הרגל, אפשר להקל.

תלש פרי אחד ותורם ומעשר האם יכול לברך על התרומה ומעשר:

שאלה: אחד - שיש לו אילן של פרי הקלאמנטנה - תלש פרי אחד מהאילן ונתנו לחבירו לאכול, וחבירו רוצה לתרום ולעשר ושאל האם יכול לברך על התרומה ומעשר בשם ומלכות כיון שהוא טבל ודאי.

תשובה: אין ברור שיש חיוב תרומות ומעשרות כיון שתלש רק פרי אחת, ואין חיוב תרומות

האם מותר לאכול בסעודה שאכלו חלב כדי לקיים מצוה שמחת יו"ט:

שאלה: בחג השבועות גמרו אצלנו להתפלל מאוחר מאוד, ונוהגין אצלנו ליטול ידים לסעודת חלב, ואח"כ נוטלין ידים שניות לסעודת בשר^א, ולאחר שהתחילו לאכול סעודת חלב ראינו שעוד מעט תשקע החמה ולא יספיק הזמן לברך בהמ"ז וליטול ידים שניות לסעודת בשר, ונתערור השאלה מה עדיף:

האם לקנח ולהדיח פיו ולאכול כזית בשר באמצע סעודה זאת, כדי לקיים מצוה שמחת החג ואין שמחה אלא בבשר.

או יש לחוש לדברי הוזה"ק (משפטים קבה) שאין לאכול חלב ובשר בסעודה אחת.

ואחר הציע, שאיש שלא סעד עמנו, יאכל מזונות ויברך ברכת מעין שלוש (על המחיה), ויכוין להוציא כולם בכך על מאכלי החלב שאכלו בתוך הסעודה, ואז יחשב הבשר בסעודה אחרת.

תשובה: המג"א סי' תצד (סק"ז) כתב שמותר לאכול בשר בסעודה שאכלו תחילה גבינה ואין צריך להפסיק בבהמ"ז ביניהם, וכן פסק במשנ"ב (סקט"ז).

אבל הרבה אחרונים חששו לדברי הוזה"ק שאסור לאכול שניהם תוך סעודה אחת, והעצה לשמוע ברכה אחרונה, אין ברור שיועיל להתיר לאכול הבשר, כיון שעדיין אוכל שניהם בסעודה אחת.

ולכן באופן זה עדיף לצאת מצות שמחת החג בשתיית רביעית יין, שאין חיוב לאכול בשר ביו"ט^ב.

או אפשר גם לברך בהמ"ז ולאכול מיד כזית בשר, שאין צריך דוק לאכול הבשר בתוך סעודה.

לכוין האצבעות כמו שעושין הכהנים בנשיאת כפים:

שאלה: האם יש סכנה לכוין האצבעות כמו שעושין הכהנים בנשיאת כפים.

תשובה: בזה"ק (פ' נשא קמה) מפורש שהמכוין אצבעותיו בחינם כמו שנוהגין הכהנים לעשות בנשיאת כפים, גורם קללה לעצמו ח"ו, והעתיקו העשרת זקנים בסי' קכח (סעיף יב).

אבל מסתבר שאם לומד דין זה ועושה באצבעותיו כדי להמחיש ולבאר הדין, אין בזה חשש, כיון שאין עושה זאת בחינם.

מאכל שמעריבין קמח ואין ידוע אם עירבו הקמח להטעימו או לדבקו:

שאלה: יש כהיום בחנויות כמה מיני מאכלים וממתקים שיש בו עירוב קמח דגנים, והרבה פעמים

א. כן משמע בסי' תצד (סעיף א) שיש לאכול לחם בין בסעודת חלב ובין בסעודת בשר, וזכר לשני הלחם שהביאו במקדש.
ב. כמבואר בשו"ע הרב סי' תקטז (סעיף ז) שיש מצוה לאכול בשר אבל אין חובה לאכול בשר.

בבואם לראדושיץ, פנה ר' נטע עם בנו אל בית הרבי, בחשבו שיוכל מיד להיכנס אליו, אך מה מאוד חשכו עיניו, בראותו שם אנשים שממתינים כבר שבועות וחדשים כדי להיכנס אל הקודש. בלית ברירה המתין אף הוא יחד עם כולם עד עת בוא דברו.

כעבור כמה ימים של המתנה, נשבר לבו בקרבו, בחשבו לעצמו: "מי יודע כמה חדשים אצטרך להיות פה נע נוד, עד שאוכל להיכנס פנימה". בתוך כך יצא המשמש מחדר הסבא קדישא וקרא בקול: "נטע שיכור, שייכנס פנימה" (דרכו של ר' נטע היה לשתות יין, עד שהיה נעשה שמח, והיה משמח את כל החברייא קדישא בבדחנות, ואף היה רוקד על שולחן הרבי מלובלין זיע"א).

כשר נטע נכנס פנימה, שאלו הסבא קדישא: "התשתה מעט יין שרף?". והשיב: "הן".

מזג לו הצדיק מעט יין שרף, ובטרם פצה האיש את פיו לספר את כל מה שקרהו, פתח הצדיק וסיפר לו על סיבת התקרבותו של המגיד הק' ממעוזיטש זיע"א אל רבינו קודש הקדשים הבעש"ט זיע"א, וכה סיפר: בתחילה לא האמין המגיד כלל ברבינו הבעל-שם-טוב, עד שפעם אחת נחלה על רגלו, ושאל לכמה רופאים, ואמרו לו שלדעתם אין שום תרופה שתועיל לו כי אם ניתוח, והניתוח מסוכן היה עבורו מחמת חולשתו.

כראות אשתו את מצבו הביש, צעקה לו: "עד מתי תסתכן בנפשך ולא תעשה מאומה. חיש מהר, ותסע אל רבינו הבעש"ט הק', שהוא פועל ישועות בקרב הארץ, ובטח תמצא שם תרופה לנפשך".

וישמע לקולה, ויצא אל הדרך בעגלה למעז"ב, מקום מושבו של הבעש"ט. והנה כיון שרק נתרחק חצי פרסה מביתו, נשבר גלגל אחד, והוצרך לשהות שם זמן רב עד שהביאו גלגל חדש. נסעו כמה פרסאות והנה נשבר מקום מושבם ונאלצו שוב להתמתין כמה שעות עד שיכלו לתקנו. לאחר כמה פרסאות התתפכה העגלה, וכן היה כמה פעמים עד שבאו למעז"ב, בערב שבת קודש בבוקר.

כאשר בא אל הבעש"ט הק', וביקש לספר לו על כל הניסים אשר קרהו, הקדימו הבעש"ט וסיפר לו בפרוטרוט את כל אשר קרהו באיזו שעה ובאיזה מקום. אחר כך שאלו הבעש"ט: "כמה תרצה שארפאך, בתפילות או סגולות?", וענה לו המגיד: "להתפלל גם אני יכול, אבל לעשות סגולות אני יכול, על כל ברצוני להיושע על-ידי סגולות".

הסבא מראדושיץ סיים את סיפורו ושאל את האיש: "ואתה במה תחפץ יותר להיושע, בתפילות או סגולות?".

"יהיה מה שיהיה" השיב ר' נטע, "ובלבד שיהיה לרפואה".

הורה הצדיק להכניס אליו את החולה, הוא ניגש אליו וסמך עליו את ידו ומיד הרגיש הטבה קצת. אחר הוא סך את החולה בשמן, ונתן לאב צלוחית שמן, וצווה עליו שישוך אותו כל יום עם השמן עד שיכלה השמן מן הצלוחית וירפא לגמרי. ובד בבד הוזהר אותו מאוד שישמרו את השמן לכל יקח ממנו שום אדם, ובמיוחד ישמרו עליו בלילה בשמירה יתירה, ויזהרו שהחלונות יהיה סגורים והתריסים מוגפים, ואפילו ישמעו קולות העולים עד לב השמים, לא יתפעלו מהם ולא יפתחו בשום אופן...

בבית ר' נטע התחילו לסוך את החולה עם השמן שקיבלו מן הצדיק, יום אחר יום, וכן אירע כדברי הצדיק, ובמשך כמה לילות הגיעו לדפוק על החלונות ברעש גדול, והיו צועקים שירחמו עליהם, כי פלוגי ופלוגי מוטל בסכנה גדולה, ויתנו להם מעט מן השמן. בני הבית נרעשו מאוד, ונכמרו רחמם, ורצו לפתוח להם, אבל אביהם ר' נטע עם בנו, גערו עליהם ולא נתנו להם לפתוח.

וכיון שכלה השמן מן הצלוחית, מיד קם הבן החולה ונעשה בריא ושלם כאחד האדם.

כשבאו לאחר מכן שוב לראדושיץ, וסיפרו לו על הקולות והרעש ששמעו בלילה, אמר להם: "נס גדול היה לכם שלא פתחתם את החלונות, כי אילו הייתם פותחים, הייתם כולכם בסכנה גדולה מחרות הרעות". (נפלאות הסבא קדישא).

|||

ולסיים, לפני כמה שנים פירסמו כאן במדור זה סיפור סיפור מופת שסיפר לנו בהתרגשות אחד מבעלי המעשה, והסיפור התפרסם הלאה ורבים העתיקו את הסיפור לזיכוי הרבים. ובכן, לבקשת רבים אנו מעתיקים כאן שוב את הסיפור המקורי.

ג. כמבואר בסי' רב (סעיף יח).

ד. כמבואר בסי' רח (סעיף א) לענין מאכל שקדים שיש ספק האם נותנין הקמח להטעים או לדבק שטוב לאכול באמצע הסעודה.

ה. כמבואר במשנ"ב סי' שטז (סק"ה) שאם נכנס ציפור לביתו, ורדצה לסגור החלון מפני הקור הנכנס דרך החלון מותר אף שניצור הציפור, כיון שהוא רק צידה דרבנן שאין ניצור לגמרי והתירו פסיק רישא באיסור דרבנן במקום צער.

ו. כמצינו במשנ"ב סי' שכא (סק"ה) שמותר להשתין מי רגלים על עפר תיחוח, אף שעובר על איסור לש, כיון שאין מכין לזה ולא נחא ליה, ויש לו צורך להשתין.

ומעשרות רק כשתולש לפחות שנים, שאז כיון שמצד שנים חשיב כגמר מלאכה וחייב בתרומות ומעשרות.^ו

והנה התולש אשכול ענבים או רימון אחת כיון שיש בהם הרבה ענבים וגרגרים, חייב בתרומות ומעשרות כאילו תלש כמה פירות ביחד.^ז

והחזון א' (דמאי סי' ז אות כד) כתב לצדד שיש לומר שאף תפוזים שיש בתוכם צירוף של כמה חלקים אף כשתלש פרי אחת חשיב כאילו תלש כמה פירות וחייב בתרומות ומעשרות, אבל להלכה נשאר בצריך עיון, ולכן אף שיש לתרום ולעשר אין יכולין לברך עליו משום ספק ברכות.

לש עיסה וחלק ממנו עושה טיגון האם יש להפריש חלה בברכה:

שאלה לשו עיסה שיש בה שיעור חיוב חלה, וחלק מהעיסה אין אופין אלא עושין ממנה פיתות על ידי טיגון, האם יש לברך על הפרשת חלה.

תשובה:

א. לש עיסה על דעת לבשל או לטגן העיסה, מעיקר הדין אין צריך להפריש חלה, כיון שלא נילש העיסה על דעת לאפותו, ומכל מקום נוהגין להחמיר להפריש חלה בלי ברכה, שיש מחמירים שיש חיוב להפריש גם באופן זה.

אבל לש העיסה על דעת לאפותו, ואחר כך נמלך לבשל או לטגן, מפריש חלה בברכה, שהעיקר תלוי בדעתו בשעת הלישה.^ח

ב. לש עיסה על דעת לאפות רק חלק מן העיסה, אף שאין שיעור חיוב חלה בחלק שדעתו לאפות, חייבת בחלה, ומברכין על הפרשת חלה, שתקנו חז"ל שכיון שאופה חלק מן העיסה שמא ימלך לאפות כולו.^ט

ג. ויש להסתפק כשאחד לש עיסה על דעת לבשלו, וכדי שלא להפסיד הברכה לוקח כזית מן העיסה ואופה ממנו חלה קטנה, האם אפשר לברך על הפרשת חלה, ואפשר שכיון שלא אפה רק כדי שיוכל לברך אין מועיל, ומסתבר שאין לחלק.

ליטול חפץ של אדם גדול בלי רשות ולהחזיר לו אחר יותר יפה ממנו:

שאלה: אחד רוצה איזה חפץ שאדם גדול משתמש בו, (כאבנט או כיפה וכדו') האם מותר לקנות לו חפץ, וליטול החפץ של אדם גדול בלי ידיעתו ורשותו.

תשובה: בשו"ע חו"מ סי' שנט (סעיף ב) יש אומרים שאם נוטל של חבירו ומחזירו יותר יפה, אין בזה משום גזילה ומותר.

אבל כתב הש"ך (סק"ד) שדוקא כשנוטל חפץ שיועד שעומד להמכר, אבל אין היתר ליטול מחפצי ביתו, ולקנות לו אחר יותר יפה.

והקצות החושן (סק"א) חולק על הש"ך ומתיר ליטול כל דבר שאינו מחפצי ביתו, כיון שיש לתלות שאין מקפיד אם ימכר ויתנו לו אחר יותר יפה ממנו.

אבל ליטול מחפצי ביתו וליתן לו אחר אסור לכל הדיעות.

הוריד המזוזות האם יש חיוב למהר לביתו לקבוע:

שאלה: הורדתי המזוזות בבית כדי לברוק, והבויק החזירו בביהמ"ד, האם יש חיוב למהר לילך לבית לקבוע המזוזות, או שאפשר לגמור הלימוד ואח"כ לקבוע המזוזות בבית.

תשובה: קביעת מזוזות הוא חיוב תמיד, ואם אין מזוזות על פתח ביתו מבטל כל רגע מצות עשה של מצות מזוזות.^א

רק שהתירו להוריד המזוזות לצורך בדיקתו, אבל מיד כשנגמר הבדיקה חייב למהר לילך מיד לביתו ולקבוע, ואין היתר להשהות עצמו אף כשרוצה ללמוד.^ב

השומע קידוש ואין סועד במקום הקידוש האם מותר לטעום שם:

שאלה: השומע קידוש ואין ברעתו לסעוד במקום ששמע קידוש, ונמצא שאין יוצא ידי קידוש כיון שאינו מקום סעודה אצל, האם מותר לטעום שם ויחזור ויקדש בביתו במקום סעודה.

תשובה: נקודת השאלה תלוי על מה שקבעו חז"ל (פסחים ק"א) אין קידוש אלא במקום סעודה, האם הכוונה שאין יוצא כלל ידי קידוש.

או דיילא יוצא ידי קידוש, אבל כיון שלא סעד במקום הקידוש צריך לחזור ולקדש במקום סעודה.

ונפקא מינה למעשה האם מותר לטעום במקום ששמע קידוש על דעת לחזור ולקדש במקום סעודה, שלצד הראשון מותר לטעום כיון ששמע קידוש.

ומצינו שנחלקו גדולי הראשונים בענין זה, דעת הרא"ש (ערכי פסחים סי' ה) שאסור לטעום במקום שאין סועד. - אבל המרדכי (ערכי פסחים) הביא דעת ר' שמשון מקרצי (השר מקרצי) שמותר לטעום ויחזור ויקדש במקום סעודה.^ג, וכן דעת רבינו פרץ בהגהות סמ"ק (רפ"א).

והבית יוסף סי' רס"ט הביא שני הדיעות, וכתב שדעת רבי נטרונאי גאון שהביא הטור שם כדעת המקילים שמותר לטעום ויחזור ויקדש במקום סעודה.^ד, ולהלכה נפסק בשו"ע שם סי' רס"ט להחמיר כדעת הרא"ש.

ובשו"ת יען יוסף (סי' קיב) כתב שלאדם חלוש אפשר לסמוך על המקילים שמותר לטעום במקום ששמע קידוש אף שאין סועד שם, ויחזור ויקדש במקום סעודה.^ה

ו. ובערך השולחן (סי' רס"ה סעיף ה) כתב חז"ל, מי שנודע לו שאין מזוזות בפתחו אסור לו להשהות אפילו רגע, וילך לסופר לקנות מזוזות ולקבועה מיד בעל.

יא. ויש להסתפק האם עדיף להפסיד זמן תפלה או תפילה בציבור כדי למהר לקבוע המזוזות, ומסתבר להקל כיון שיש חיוב להתפלל בציבור ובזמן תפלה לא חשיב כמבטל המצוה בחנם.

יב. והטעם שמותר לטעום מפרש החו"ד בדרך החיים (סי' ס"ט סעיף א) חז"ל, לכאורה צריך לומר ברעת השר מקצי דאף דאסור לטעום קודם קידוש, היינו אם לא קידש כלל, אבל אם קידש אף שלא היה במקום סעודה מותר. והוא דאין קידוש אלא במקום סעודה היינו לענין אם רוצה לאכול בבית אחר צריך לקדש שנית, אבל עכ"פ מהני הקידוש לשתות שם עכ"ל. ג. הטור הביא דעת ר' נטרונאי גאון שמקדשין בביהכ"ז ואין סודעין שם, וטועמין מעט מין הקידוש שיש בו סגולה לרפואה, ותמה הטור איך מותר לטעום שם כיון שאין יוצאין קידוש, והבי' כתב ליישב שדעתו כדעת השר מקצי שמותר לטעום במקום קידוש אף שאין מקום סעודה.

יד. ויש לצרף דעת ילקוט מעם לועז (שמות כ ב) שאם המקדש סועד אף שאין השומעים סודעין יוצאין כולם חובת קידוש.

שאלות ניתן לשאול בכל מכמני ההלכה במערכת 'קול התורה':

מס' 02-3-722-700 ואח"כ *

כמו"כ ניתן להתקשר להעורך הגאון המו"צ שליט"א: 05331-21-571

היה זה לפני תשע שנים, בשנת תשע"ו. קבוצת אברכים העוסקים בשחיתות והכשרת בשר לאלפי בתי ישראל, עם ההכשר המהודר של "העדה החרדית", יצאו לנסיעה מאוחדת לרגל יומא דהילולא רבא (ח" סיון) של הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ ז"ע.

הן בעודנו חי ידוע היה צדיק וקדוש זה כבעל מופת גדול המחולל פלאות, וכאשר העיד בעצמו שהגיע לעולם כדי להראות לכל שיש בורא עולם ומנהיג לבירה והוא מנהג את עולמו כרצונו, בדרכים פלאיות, ולפעמים גם בשידוד המערכות ושינוי הטבע. וגדולים צדיקים במיתתם, ומקום מנוחתו ידוע כמקום עליה לרגל ביומא דהילולא דיליה לפעול ישועות בעד הכלל והפרט, כך היה ידוע עד לפני המלחמה האחרונה.

ובכן, האברכים הללו יצאו לנסיעה לראדושיץ לפעול ישועות לקראת יומא דהילולא ח"י סיון שחל אז ביום ששי פרשת שלח. הם הגיעו ביום ששי לראדושיץ שבפולין והתפללו ביחד על הכלל ועל הפרט. בשבת קודש שהו האברכים בדינוב בצילא דמהימנותא דרבותינו הקדושים לבית דינוב ז"ע, וביום ראשון בבוקר יצאו לכיוון קטוביץ לחזרתם ארצה. מתחלה אמרו להם שהם צריכים לצאת לדרכם כבר בשעה 9:30 בבוקר, מכיון שהטיסה שלהם אמורה לצאת בשעה 3:45 אחה"צ, והדרך מדינוב לקטוביץ לוקחת בערך ארבע שעות וחצי, ועליהם להיות שם לפחות שעתיים לפני צאת הטיסה, אך הם רצו להתפלל שחרית במתינות ולכן איחרו קצת ויצאו אחרי השעה 10:00.

באמצע דרכם, הם רואים פתאום לגנז עיניהם רכב משא גדול (טרילר) מתגנב בצד הכביש ומתהפך על צידו... הרכב היה גדול כל-כך, שלדבריהם טרם ראו כמוהו במקום מגורם בארץ ישראל. רחב וארוך מאד מאד. הרכב התהפך לגמרי, חזיתו התרסקה, והנהג הגוי יצא שלד של אדם, מרוסק לגמרי. הרכב הענק נשכב בדיוק על רוחב הכביש, כך שחסם אותו לגמרי, אין יוצא ואין בא... מה עושים עכשיו? הם צריכים להגיע בעוד כשעה וחצי לקטוביץ, והם תקועים כאן בלי אפשרות לזוז, ונשאר להם רק לצפות במהומה השוררת במקום.

אחרי שעה קלה התקשר אליהם בבהלה ידידנו הרה"ח ר' פנחס פאמפ שליט"א יו"ר מוסדות בני יששכר - דינוב, המנהל את המקום במסירות זה שנים רבות, והוא זה שסידר להם את ההסעה, והודיע להם שהנה עוד כשעה קלה המטוס ממריא... הם סיפרו לו על המתרחש וכי במצב כזה אין הם יכולים לעשות כלום בדרך הטבע, סגורים הם מכל הצדדים, נבוכים הם בארץ, סגר עליהם הרכב, אין יוצא ואין בא.

או אז נעמד אחד מהנוסעים, והציע את הסגולה המפורסמת בשם הרה"ק הס"ק מראדושיץ ז"ע, להבטיח י"ט פרוטות לצדקה ולהוכיח את נשמתו של הסבא קדישא. סגולה זו מקובלת עפ"י מעשה שהיה, שפעם אחת הגיע כפרי אחד ובכה לפניו שיש לו משפט קשה בערכאות, ואמר לו הצדיק

חברת נבתי הש"ס
עיריית מסעל דוהרית תלמידי אור
בנימין אורח ב"ר אדמו"ר שליט"א

יום הבחינה
ביום השני בעל"ט
ב' שלח - כ' סיון

דפי הבחינה
בבא מצאנו: צט. - קה:
סח"כ 7 דפים בלבד

זמן הבחינה
בשעה 9:00 בערב בדיוק
בכל בני מדרשוני בארה"ק

תזכורת!
תקיים הגרלת מיוחדת על נטיית לטובת בגליל.
בשבתות הקיץ, לאלו שחיוונו בחברתנו במנוח.

ואכרי רבנו שליט"א...
אמרו לנו לא ספק!
אלו חסידים של אלוהים ומשפחתו
ורשישים חיות ויטפוחו!

ו. כמבואר ברמב"ם (הל' מעשר פ"ד ה"ט).
ז. כמבואר ברמב"ם (שם ה"י).
ח. כמבואר ביריד סי' שכת (סעיף ג).
ט. סי' שכת (סעיף ד).

תולדות האמוראים - אמוראי ארץ ישראל (א)

האמורא שהחיה את שרו של הקיסר הרומי. האמורא שנכנס חי לגן-עדן.
ואלו שכמעט הביאו את הגאולה. 'מפיהם אנו חיים'

כאן נמשיך לגעת בתולדות חייהם של רבותינו האמוראים הקדושים, וכבר אמרנו והוא מן המיותר לציין, שאין בזה כל כוונה לתאר את דמות חייהם האמיתית של שרפי מלחמה, שאין לנו השגה בקדושתם, אלא ליקטנו מדברי חז"ל מה שסיפרו בשבחים של הצדיקים, ומאמריהם הטהורים המלמדים אותנו אורחות חיים.

כמובן שאי אפשר לכלול במסגרת קצרה זו את שמות מאות האמוראים, ואף לא את מקצתן, לכן כתבנו בעיקר את אלו שנתפרסמו כראשי מתיבתא בדורם, ואף אלו כתבנו בקצרה ממש, על פי הכלל 'תפסת מועט תפסת', ותן לחכם ויחכם עוד.

הדור הראשון - ר' חייא ור' אושעיא, ר' חנינא, ר' ינאי, ר' יהושע בן לוי

ר' חייא - מלמד תורה לתשב"ר בעיירות ישראל:

ר' חייא נולד בבבל, ועלה ללמוד תורה אצל רבינו הקדוש, והיה מגדולי תלמידיו.

ר' חייא פעל רבות להרבצת התורה בישראל, וכפי שזכרנו שם בב"מ, שר' חייא הסתובב בין העיירות ולמד את הערים חומשי תורה וששה סדרי משנה, ו'עשה לתורה שלא תשתבח מישראל'. ורבי אמר עליו 'כמה גדולים מעשי חייא'.

בפטיירתו של רבי היה ר' חייא ראוי לעמוד בראשות הישיבה, אלא שרבי לא רצה להפריעו ממלאכת הקודש זו של הרבצת התורה, ועל כן לא מינהו! (כתובות ק: ע"ש).

על זהירותו הגדולה בכבוד הוולת מסופר: פעם אחת היה רבי יושב ודורש, והריח ריח רע של שום, אמר: מי שאכל שום יצא. עמד רבי חייא ויצא, עמדו כולם ויצאו, בשחר מצאו רבי שמעון רבי ר' חייא, אמר לו, אתה הוא שציערת לאבא? אמר לו: חס ושלום, שאני אוכל שום בבואי לבית מדרשו, אלא כדי שלא להלבין פניו של אוכל השום יצאתי כדי שיצאו כולם ולא יבינו מי הוא (נפ"י הגמ' סנהדרין יא. ורש"י).

לר' חייא היו שני בנים, 'יהודה וחזקיה' (יבמות סה:). ובגמרא בבא מציעא (פה:) מובא מעשה נורא על גודל קדושתו ומדינתו של ר' חייא ובניו, 'שאלוה הנביא גילה לרבינו הקדוש שר' חייא ובניו בתפילתם יכולים לפעול את הגאולה השלימה כמו האבות הקדושים! ורבי גור תענית והורידם לפני התיבה, וכשאמר 'משיב הרוח' - התחיל לנשוב רוח, אמרו 'מוריד הגשם' - התחיל לרדת מטר, כאשר רצו להמשיך 'מחיה המתים' נודעו העולם, וכיון שלא הגיע עדיין הַעַל - נתלבש אליהו כדוב ונכנס ביניהם ולא יכלו להמשיך...

ועל מדרגתו הגדולה בישיבה של מעלה אמרו שהוא 'אתר דזיקוקין דנורא ובעורין דאשא' [מקום ניצוצי ולפיד אש] (שם בב"מ פה: וראה שם עוד מגדולי מעלתו).

ר' אושעיא - ראש הישיבה ב'ציפורי' ו'קיסרי':

ר' אושעיא היה תלמידו של ר' חייא, ושניהם ביחד סידרו 'ברייתות' של הוספות ופירושים על ששה סדרי המשנה, ודבריהם מוסמכים ומדויקים יותר מכל הברייתות האחרות, ועל כן אמרו (חולין קמא.) 'כל ברייתא שא לא נשנתה בבית מדרשם של ר' חייא ור' אושעיא, אי אפשר להקשות ממנה, כי יש לחשוש שאינה מדויקת'. יש האומרים שר' אושעיא הוא זה שחיבר את המדרש 'בראשית רבה', (וראה שה"ג מערכת ספרים ערך ר'בה).

ר' אושעיא יסד ישיבה ב'ציפורי' לצד ישיבתו של ר' חנינא דלקמן, בין תלמידיו היה ר' יוחנן, גדול הדור הבא שאמר עליו 'ר' אושעיא בריבי בדורו כר' מאיר

בדורו, ועוד אמר עליו 'ליבן של... אחרונים כפתחו של היכל, ומי הם 'אחרונים' ר' אושעיא בריבי, ואנו - כמלוא נקב מחט סדקית' (עירובין ג:). ר' יוחנן גם מספר על ימי לימודו אצלו 'כשהיונו לומדי תורה אצל ר' אושעיא, היונו יושבים ארבעה ארבעה באמה [שהיו נדחקים להתקרב אליו כדי לשמוע מפיו] (שם).

בסוף ימיו יסד ישיבתו בעיר 'קיסרי', ובישיבה זאת למדו כמעט כל גדולי הדור הבא!

ר' חנינא - ראש הישיבה ב'ציפורי':

ר' חנינא בר חמא נולד בבבל ועלה ללמוד אצל רבינו הקדוש, והיה מגדולי תלמידיו.

ר' חנינא אמר: 'ח"ו אם תשתבח תורה מישראל - אחזירנה כפלפולי'. (ב"מ פה:).

בגמרא (ע"ז י:) אמרו, שכשביקר הקיסר הרומי 'אנטונינוס' אצל רבי, ביקש מקודם שלא יהיה נוכח שם שום אדם, וכשכא הקיסר היה שם ר' חנינא בר חמא, אמר לרבי: "לא אמרתי לך שכשאני בא לא יהא שום אדם נוכח?" א"ל רבי: "לית דין בר איניש! [אין זה אדם אלא מלאך]". אמר הקיסר שילך ויקרא את העבד שישן בחוץ, ובאמת היה הרוג, וכי דרכו של אנטונינוס היה לבוא בשני עבדים, ולהרוג את אחד מהם בכניסתו ואחד בציאתו! ור' חנינא החזירו לחיים!

לפני פטירתו של רבי ביקש שיכנסו לפניו חכמי ישראל, ואמר להם כמה הוראות, וביניהם: 'ר' חנינא בר חמא יושב בראש [הישיבה]', אולם מפני גודל צדקותו וענוותנותו לא רצה להתמנות לזה, כיון שר' אפס חי עדיין, והוא היה גדול ממנו בשתי שנים ומחצה, וישב ולמד בחוץ, ורק בפטירתו של ר' אפס נתמנה לראש (כתובות ק:). הישיבה הזאת היתה מסוף ימי רבי בעיר 'ציפורי'.

הוא היה אומר: 'אין אדם נוקף אצבעו למטה עד שיכריזו עליו מלמעלה' (חולין ז:).

'על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלט לבורא, שנאמר 'כל הנשמה תהלה י-ה הללויה' (בראשית רבה יט, ט).

ר' ינאי - ראש הישיבה ב'עכברא':

ר' ינאי היה גם הוא מתלמידי רבי, ובהמשך יסד ישיבה גדולה בעיר 'עכברא' שבגליל העליון, בין תלמידיו הגדולים נמנה גם כן ר' יוחנן, ואמרו בגמרא (ב"מ פה:) שסדר הישיבה במתיבתא דרקיטא הוא [מלמדה למעלה]: ר' יוחנן, ר' ינאי, ר' חנינא, ר' חייא.

הוא היה אומר: 'מכריזי ר' ינאי, חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביר' (יומא עב:). 'שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים, לכן צריך שתקדים לו ליראת שמים' (רש"י).

ר' יהושע בן לוי - בעיר 'לוד':

ר' יהושע בן לוי גר בעיר 'לוד' שבדרום, והיה חבירים הציע שר' חייא ובניו, ושל ר' חנינא ור' אושעיא ובכמה מקומות מביא מדברי רבי [אולם לא מצינו אותו שדיבר עם רבי פנים בפנים].

מפורסם היה בגודל קדושתו וצדקותו ומובא בגמרא כמה מעשים מופלאים, ובכמה מקומות שהיה אליהו הנביא שכיח אצלו (מכאן יא. ירושלמי תרומות ח"ד, ועוד). בסנהדרין צח: אמרו [מתורגם ללשון הק"ק]: 'ר' יהושע בן לוי מצא את אליהו עומד על פתח המערה של רבי שמעון בר יוחאי, א"ל: אני ראוי לבוא לעולם הבא? אמר א"ל אליהו: אם ירצה האדון הזה [השכינה הק"ק], אמר ריב"ל שנים ראיתי וקול ג' שמעתי. אמר לו לאליהו אימתי בא המשיח? א"ל לך שאל אותו בעצמו, והיכן יושב? והורה לו איך למצוא אותו, הלך אליו ואמר לו 'שלום עליך רבי ומורי', א"ל 'שלום עליך בר יוחאי',

ליתן י"ט פרוטות, ואח"כ הסביר זאת עפ"י הפסוק 'כי גוי אובד עצות המה' - 'גוי' בגימ' י"ט. וכך הוה, היהודי הצליח במשפטו והגוי אבד מן העולם (הובא בספר נפלאות הסבא קדישא).

הם עשו את הסגולה, והנה מיד נפל להם רעיון: הרי השוטרם פינו נתיב מיוחד עבור כלי רכב של הצלה, משטרה, ומכבי אש. הם הפכו אפוא את פניהם ונסעו בנתיב ההוא לאחור, בכיוון הנגדי [זאת אחרי שבדקו היטב שרכבי ההצלה כבר הפסיקו לנסוע שם, כדי שלא תצא מזה סכנה ח"ו], עד שהגיעו לאיזו פניה, שמשם היה אפשר לעשות סיבוב ובהמשך לחזור לדרך המלך לכביש הראשי המוביל לקטוביץ.

הם כבר חשבו כי הכל מאחוריהם, אך התברר כי השמחה היתה מוקדמת. מטרים ספורים לפני הפניה המיוחדת, עצר אותם שוטר ומנע מהם להמשיך לנסוע... מיד קם אחד מביניהם וניסה שוב להשתמש עם ה'סגולה' הפלאית, מכוחו של אותו צדיק הרה"ק מראדושיץ ז"ע. הבטיח י"ט פרוטות ואמר את הפסוק כי גוי אובד עצות המה. וראה זה פלא - פתאום נתן להם השוטר רשות לנסוע, ממש גוי"א אובד עצות... הדרך נפתחה לפניו, הרכב החל להאץ, אך טלפון בהול מר' פנחס השבית את השמחה. נשאלו להם עוד כעשרים דקות עד הטיסה, ועדיין לפניו כמה וחמשים ק"מ עד לקטוביץ. בדרך הטבע אין להם סיכוי להגיע בזמן.

בצר להם, קם פתאום אחד מן החבורה, ור' בנימין שמו, קפץ בהתרגשות והכריז: "כח התורה הרי גדול מאד, או אם י"ט פרוטות יכולות לעזור, אולי שמישהו יבטיח ללמוד י"ט דפי גמרא עד סוף השבוע... האני עומדים אחר קבלת התורה!! אומר ועושה - הוא קיבל על עצמו לגמור י"ט דפים עד סוף השבוע, בתפילה שבזכות התורה יצליחו להגיע לטיסה.

לא עברה יותר מדקה, ור' פנחס מתקשר בהתרגשות גדולה ועצומה, ובפיו בשורה גדולה: הוא נמצא שם בקטוביץ, ומספר להם שהכריזו עכשיו על איחור הנסיעה בשעה, והיינו במקום רבע לארבע המטוס יצא ברבע לחמש. לא ידועה סיבת האיחור.

אך בזה עדיין לא תם הסיפור. מיד כשהגיעו לקטוביץ גילו כי נקלעו למבוכה חדשה: בטיסה זו לא שכו אסור לעלות למטוס עם חבילה (מזוזה) גדולה, והאפשרות היחידה היא להכניס אותה במקום שמכניסים את המזוודות הגדולות בתוספת תשלום, אך האפשרות זו נחסמה לעת עתה, כיון שהגיעו לשם ב'רצע האחרון' וכבר היה הכל סגור.

אך 'כוחה של קבלה' על לימוד התורה, ליווה אותם גם עתה. למרבה הפלא - אחרי שהספיקו עוד להתפלל מנחה, הגיעו הממונים ודחקו בהם בבהילות לעלות למטוס עם כל החבילות שבידיהם, כשאין הם מסתכלים כלל על הגודל, דבר שברור כלל הם מקפידים עליו מאד, כידוע.

הם ניסו לדלות מפיהם של האחראים את סיבת העיכוב של הטיסה, אך הם לא ידעו להסביר זאת. לא היתה ידיעה להם שום תקלה או סיבה אחרת. אבל בני החבורה דנו ידעו גם ידעו מהי הסיבה האמיתית. אכן, שידוד מערכות בזכות 'י"ט דפי גמרא', ובזכות תפלת שחרית במתינות - - -

א"ל אימתי תבוא? א"ל, היום! וכשחזר אצל אליהו ואמר לו מה שאמר משיח, ביאר הכוונה: 'היום אם בקולו תשמעון...' ובגמרא (כתובות עז:) מובא תיאור פטירתו הנשגבה, שזכה להיכנס בחיים אל גן עדן ואליהו הנביא הכריז לפניו 'פנו מקום לבר ליוזאי'. ואחד הדברים שבגינם זכה למדינה זאת, היא שהיה כורך עצמו ומתקרב אל בעלי נגע 'ראתן - על אף הסכנה שבדבר - כדי לעסוק עמהם בתורה הק' (ראה שם המעשה באריכות).

אף על פי שהיה מדורות האמוראים הוא מוזכר בתוך המשנה, במשנה האחרונה (עקצין גיב), וכן בפרק ו' של מסכת אבות שהיא ברייתא שנוספה על המשנה ונלפיק מונה אותו הרמב"ם (בהקדמתו לפיהמש) בין התנאים, וראה 'יוסף אומץ' למן החיד"א אות מן.

הוא היה אומר: 'בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה' (פסטה ה:), 'ענוה גדולה מכול' (מכל המידות) (ע"ז כ:). 'מי שדעתו שפלה - מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כול' (סנהדרין מג:).

אין לך בן חורין אלא מי ששוקק בתלמוד תורה, וכל מי ששוקק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה (אבות פ"ו מ"ב).

[בפרק הבא נמשיך בע"ה בתולדות הדור השני של אמוראי א"י]

בירורי הלכה שנתלכנו בשיעוריו של הגאון ר' ברוך יהודה היימליך שליט"א מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

האם מותר לשמוע קול שירת אמו ואחותו?

וכן האם מותר לומר אז דברים שבקדושה?

שאלה:

האם מותר לשמוע קול שירה של קרובותי, כגון אמו, אחותי, או בנותי הגדולות? ומה הדין בשעת אמירת דברים שבקדושה, כגון ברכת המזון או זמירות שבת?

• ההלכה •

- אסור לשמוע שירת נשים - אפילו של בתולות - אם הם גדולות, והמכוון לשמוע היו מכין אותו מכת מרדות. אבל קול שירה של בנות קטנות - פחות מגיל י"א שנים, מעיקר הדין אין בזה איסור, מ"מ עדיף להימנע מזה.
- קול זמר של קרובותי, כגון אמו בתו ונכדתו מותר, וי"א שגם קול זמר אחותו הגדולה מותר, וכן דעת רוב הפוסקים, אמנם מידת חסירות להימנע מזה.
- בשעת קרי"ש ותפלה ולימוד התורה, אסור לשמוע קול זמר של אשה, אפילו של אלו הנשים שמותר לשמוע קול זמרתן.
- בת קטנה שהיא צעירה משש שנים, יש לסמוך להקל שמותר לומר דברים שבקדושה בשעת שירתה, ולגבי קרובותיו כגון בתו נכדתו ואחותו, יש להקל עד י"א שנים.
- התפלות או ברכת המזון שנאמרת בנוסח של ניגון, הוי בגדר 'זמר', ולפי"ז יש לחשוש שלא לשמוע תפילות בתולות המתפללות בנוסח נעימה.

• בירור הלכה •

קול באשה ערוה:

כתב השריע (אבן העזר סימן כ"א סעיף א'): "ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שעה. והמתכוון לאחד מאלו הדברים מכין אותו מכת מרדות, ואילו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין, (היינו בקרובים שיש איסור לאו להינשא להם)".

שירה של בנות קטנות:

וכתב הבית שמואל (סי' ד'): "אבל קול פנויה (בתולה) או קול אשתו, מותר. אלא בעת תפלה אסור, כמ"ש באורח חיים, והר"ד הלכה במ"א (ארח סימן ע"ה סי' ו') ובמ"ב (סי' י"ז).

וכל זה בבית קטנה, אבל אם כבר הגיעה לגיל נערוה, יש לחשוש שיש בה דין ערוה מה"ת, ומדינא אסור לשמוע קול זמרתה, וכתבו הפוסקים דשיעור זה היא משהגיעה לגיל י"א שנים, (ש"ת אגרות משה ארח חלק א' סימן כ"ז).

[והוא דלא כפי שיש מדייקים מדברי הבאר שבע (דף ק"ט בסופו) במס חיים אות ג', הובא בבאר היטב אבן העזר סימן כ"א סי' ד') דאפילו קול פנויה אסור, ואולי י"ל שגם הבאר שבע איירי בבתולה שהוא גדולה, וצ"ע].

מצד חסידות:

וכתבו האחרונים שכל זה מעיקר הדין, אמנם כתבו האחרונים שלענין ההנהגה למעשה "בלא צורך אין להתיר כלל, כי בדברים כאלו המחמיר קדוש יאמר לו", (עב"ל ש"ת אגרות משה שם), וכן הוא לפי מ"ש במ"ב (סימן ע"ה סי' י"ז) בשם הפמ"ג (מש"ז סי' ב') ש"ם מכיון להיזהר מזה אסור" עב"ל, לכן במקום שאינו שעת הדחק, ראוי להימנע מזה.

בנות שיהיה אסור לו להתחתן אתם:

וכתבו כמה פוסקים שבנות קטנות שהתורה אסרה על האדם להינשא להם, כגון אחות אשתו וכדו', אסור לשמוע קול שירתה.

[כ"כ בספר אשי ישראל (פרק ג'ה סעיף ל'), ופירש בזה דברי המ"ב (סי' י"ז) שכתב "וכן כל העריות לעולם אסור לשמוע", דאין הכוונה לאשת איש, שהרי כבר הוזכרו מקודם בהדיא אלא הכוונה לבתולות הללו].

גויה קטנה:

וכן אסור לשמוע קול שירה של בנות קטנות של גוים (מ"ב סי' י"ז, בשם הפמ"ג), כיון שיש איסור להתחתן עם נכרית, (רמב"ם הלכות אישות פרק י"ב הלכה ג', וכ"כ בשיעור אבה"ע סימן ט"ז סעיף א'), ואכאמ"ל.

אחותו, בתו, אמו ונכדתו:

כאמור, מותר לאדם לשמוע קול זמר של אשתו, והוא הדין בכל שאר קרובותיו, אמו בתו ונכדתו. ולפי דעת רוב הפוסקים מותר לשמוע גם קול זמר אחותו הגדולה, אך יש שכתבו שמידת חסידות היא להימנע מזה.

[בש"ת דברי יציב (אבה"ע סימן ל"ח) ביאר הטעם שאינו חמור יותר מאיסור ייחוד, וכן משמע בש"ת אבן ישראל (חלק ט' סימן ע"ה) ע"ש, וכ"כ בש"ת תשובות והנהגות (חלק א' סימן קל"ח) להחיות, וכ"כ בספר לבושה של תורה (חלק ב' סימן ע"א), בשם הרבה פוסקים, אמנם בש"ת תשובות והנהגות ובספר לבושה של תורה הביאו בשם החזון איש לאסור באחותו הגדולה, וע"ש בספר לבושה של תורה שטרח להעמיד דברי החזון איש על בוריו ע"י דברי הקדמונים, עיי"ש].

אמירת דברים שבקדושה:

הנהגה כל האמור הוא רק לענין שמיעת קול זמר של אשה בשעה שאינו עוסק בדברים שבקדושה (תורה ותפילה), אבל בשעה ששומע קול זמר של אשה אפילו של אלו שמותר לשמוע קולן, יש איסור לומר דברים שבקדושה כמ"ש בש"ע

מגולה, דעת המ"ב בבח"ל (סימן ע"ה סעיף א') בשם השלחן שלמה (סעיף א') שקטנה מבת שלוש ואילך, שייך בה איסור זה. ולכאורה י"ל דה"ה לגבי קול זמר של אשה, מתחיל האיסור משהגיעה לגיל שלוש שנים, ובספר לבושה של תורה (סימן ע"ה אות ו') כתב שכ"כ במקור הדברים בספר שלחן שלמה.

"לפי מציאותן וקטנותן גופן":

אמנם החזון איש (סימן ט"ז סי' ט') כתב לחלוק על דברי המ"ב שאין איסור לומר דבר שבקדושה מול טפח מגולה של קטנה בת שלוש, וי"א בת ו' שנים, (נכתב שם עוד, שכל זה לענין לומר קטנותן מותר וכו' ואין כאן שיעור בשנים אלא לפי מציאותן וקטנותן גופן" עב"ל).

ועיין בספר ארחות רבינו (חלק ג' דף י"ד) שכתב בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל ששמע מהחזון איש, שהוא בערך בת שבע שנים, וי"א בת ו' שנים, (נכתב שם עוד, שכל זה לענין לומר דבר קדושה כנגדם, אבל לחנך להתלבש בצניעות, יש להתחיל מבת ג' שנים).

הצדדים להקל עד שש שנים:

ולשיטת החזון איש בענין טפח מגולה, ה"ה לגבי קול באשה ערוה, יש להקל שאינו בגדר ערוה עד ו' שנים.

וכ"כ בספר בן איש חי (פרשת בא אות י"ג) ח"ל: "ופה עירנו דרך הנשים להיות פועות לתינוק הבוכה בקול ניגון באזניו, כדי להשתוק ולחבוא לו שניה, וצריך להזהר שלא ללמוד בעת שהאשה פועה ומנגנת, ואפילו היא אשתו, מיהו בת קטנה פחות משש שנים, אין לחוש אם פועה ומנגנת לתינוק עב"ל. והנה גם אם ננקוט כדעת המ"ב להחמיר לגבי דין אמירת דבר שבקדושה כנגד טפח מגולה, שהיא מבת ג' שנים ואילך, נראה דלגבי אמירת דבר שבקדושה בעת שמיעת זמר בת קטנה, הדבר קול יותר (מחמת כמה סברות, ואכאמ"ל), א"כ במקום צורך אפשר להקל בזה, וכ"כ בספר לבושה של תורה (שם סימן ע"ה).

[וכן יש סימוכין בדברי גם הבן איש חי, שלגבי טפח מגולה (שם סימן ח') לא הביא להקל עד ו' שנים, ורק לענין שמיעת קול זמר הקל בזה].

קול קרובותיו הקטנות:

ולענין אם מותר לומר דבר שבקדושה כששומע זמר של קרובותיו הקטנות כגון אב לגבי בתו, וכן נכדתו ואחותו, י"ל כמו שהשיעור לענין טפח מגולה היא מגיל י"א שנים ואילך, דעד שיעור זה אין בו משום טפח מגולה (וכמו שהביא בבח"ל סימן ע"ה ד"ה טפח, בשם ספר שלחן שלמה שהוכיח כן מסימן ע"ג סעיף ד'), דה"ה לגבי שמיעת קול אשה בשעת הוכרת דבר קדושה, שמותר בביתו וקרובותיו עד גיל זה, וכ"כ בהדיא במקור הדברים בשלחן שלמה (שם בסעיף ג'), וכ"כ בספר לבושה של תורה (שם).

נוסח של ניגון:

ויש לדון, האם נוסח תפלה שאומרים בדרך שיר, או אמירת מכתב המזון שאומרים בנוסח מיוחד כעין גנינה (כפי שנהוג בבתי החינוך), האם זה נכלל בגדר שירה, לגבי קול באשה ערוה דאסור.

ובש"ת שטת הלוי (חלק ג' סימן י"ד) הביא דברי הכל-בו שכתב בשם בעל עשרת הדברות, שאין נשים מוציאות אנשים בקריאת מכתב המזון דוקול באשה ערוה ע"ש, הרי משמע דאפילו אמירת פסוקים בנוסח גנינה קצת, הוי בכלל קול באשה ערוה.

"אשה לא תקרא בתורה":

אמנם בש"ת שטת הלוי (שם) העיר על זה, דבגמרא (מגילה דף כ"ג ע"א) כתב הטעם דאשה לא תקרא בתורה בציבור משום כבוד הציבור, וכ"כ בש"ע (סימן רפ"ב סעיף ג'), ולפי דברי הכל-בו ידא אסור בלא"ה משום קול באשה, משום דצריך לקרות בנגינת הטעמים, וכתב שבדוחק י"ל דקאי באופן שלא תקרא בתורה עם הטעמים, דהוי קול דיבור בעלמא, אמנם פשוט הגמרא לא משמע כן.

[ובספר נשמת אברהם (חלק ה' י"ד סימן קצ"ח) הביא לתרץ בכמה אופנים, אולי הגמרא איירי שכל השומעים הם בני משפחה, או אולי איירי בפניה באופן שעדיין מותר לשמוע קולה, ואכאמ"ל].

ניגון של 'מה נשתנה':

עב"ד דעת הכל-בו הוא לאיסור, וכן פסק בעל מחזה אליהו בספר עוז והדר לבושה (פרק ח' הערה 1 ג', הערה 3 א'), ולפי"ז כתב (בספר לבושה של תורה חלק ב' סימן ע"ה אות ט') להעיר שלא נכון שבנות שהם יותר משש שנים יגידו 'מה נשתנה' - בניגון המקובל בליל הסדר לפני כל ציבור המסובים, אם יושב אנשים שאינם קרובים וישיבים שם, כגון 'בעל אחותה', כיון שגם נוסח תפלה בניגון מיוחד, יש בו משום קול באשה ערוה.

[אמנם קול המייללת ומקוננת בנוסח עצוב, אינו אסור, כמ"ש בבבא (ירמיה ט' ט"ז) "התבוננו וקראו למקוננת ותבאנה", (ספר עוז והדר לבושה שם)].

